

ارزیابی شاخص‌های استراتژی توسعه شهری CDS در شهر قزوین

حسین حاتمی‌نژاد^۱ مریم نخستین^۲ مرضیه باقرعطاران^۳

تهران - خیابان وصال شیرازی نبش کوچه آذین دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران

Hataminejad@ut.ac.ir
nakhostin_m@yahoo.com
bagherataran.m@ut.ac.ir

چکیده

طرح استراتژی توسعه شهری، رویکردی راهبردی است که هم اکنون در بسیاری از کشورهای جهان و به خصوص کشورهای در حال توسعه با استقبال مواجه شده است. (CDS) استراتژی توسعه شهر فرآیندی مشارکتی است که همه ذی‌نفعان و بهره‌وران شهری از همه اجزای جامعه را در برمی‌گیرد. در همین راستا پژوهش حاضر با هدف تحلیل شاخصهای استراتژی توسعه شهری در شهر قزوین به نگارش درآمده است تا بدین سوال پاسخ دهد که شهر قزوین از نظر شاخصهای استراتژی توسعه شهری در وضعیت مطلوبی قرار دارد یا نه؟ و اینکه بین ذی‌نفعان شهری در رابطه با شاخصهای استراتژی توسعه شهری تفاوت دیدگاه وجود دارد یا نه؟ در این مقاله سعی شده وضعیت شاخصهای مدل CDS (حکمرایی خوب، رقابتی بودن، بانکی بودن، قابل زندگی بودن) در شهر قزوین مورد بررسی قرار گیرد. برای دستیابی به این هدف پرسشنامه‌ای به حجم نمونه‌ای برابر با ۳۸۰ نفر از شهروندان و تعداد ۵۰ نفر از نخبگان ۵۰ نفر از مسئولین سازمانهای اداره کننده شهر قزوین تکمیل شد. روش پژوهش حاضر بر حسب هدف کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی تحلیلی است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که

۱- استادیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری پردیس البرز دانشگاه تهران و عضو شورای اسلامی شهر قزوین

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران

میانگین شاخصهای اصلی مدل CDS در شهر قزوین از دیدگاه شهروندان ۲,۷۶، مسئولین ۲,۷۴ و از نگاه نخبگان ۲,۵۴ می باشد. نظر هر سه گروه از میانگین نظری پرسشنامه-ها (۲,۵) بیشتر است و تفاوت معناداری بین دیدگاه ذی نفعان شهری در رابطه با شاخصهای استراتژی توسعه شهری وجود دارد. در مجموع می توان گفت که شهر قزوین به لحاظ برخورداری از شاخصهای مدل (CDS) وضعیت تقریباً خوبی را دارا می باشد.

واژگان کلیدی: استراتژی توسعه شهری، شاخصهای CDS، شهر قزوین.

۱- مقدمه

شهرها به سرعت در حال رشد هستند. طبق برآوردها، تا سال ۲۰۳۰ میلادی، دو میلیارد نفر به جمعیت مناطق شهری افزوده خواهد شد (اشرفی، ۱۳۸۸: ۹۰). این گرایش به شهر و شهرنشینی، تنها مختص کشورهای خاصی نیست و پدیده فراگیر کشورهای جهان است (رفیعیان و شاهین راد، ۱۳۸۷: ۷). اما به طوری که پیش بینی شده است در ۱۵ سال آینده، جمعیت بسیاری از شهرها در کشورهای در حال توسعه تقریباً دو برابر خواهد شد (UN-Habitat, 2003) و این به معنی تشدید مشکلات شهری در شهرهای این کشورهاست. شهرهای کشورهای در حال توسعه از منظر برنامه ریزی شهری با شرایط نامطلوبی مواجه اند؛ به گونه ای که پیتروال چشم انداز آن را با طرح سوالی چنین توصیف می کند که آیا در شهرهای کشورهای در حال توسعه می توان به رهیافت هایی از برنامه ریزی شهری دست یافت و از طریق آن امید به افزایش درآمد و بهبود شرایط محلی همه شهروندان داشت؟ (Hall, 2004; 2). برنامه ریزی شهری این کشورها مشخصه های مشترکی دارند که مهم ترین آنها عبارتند از بلند پروازانه و غیر واقعی بودن و عدم ملاحظه امکانات اجرایی واقعی، فقدان نظام قانونی و ساختار سازمانی منسجم، کمبود منابع مالی و نارسایی مهارتها و دانش فنی، عدم مشارکت شهروندان، چالشهای کاربری زمینهای شهری شامل گسترش بازار غیر قانونی زمین و مستغلات، ناتوانی دولتها در نظارت بر اراضی، فقدان معیارها و استانداردهای مناسب کاربری مسکونی، انعطاف ناپذیری و ناسازگاری طرحهای کنونی شهرها از جمله طرح جامع می باشند (Gunder, 2007; 39). متعاقب کشورهای در حال توسعه، برنامه های موجود در ایران نیز که برای شهرها در قالب طرحهای جامع و تفصیلی مطرح هستند، به دلیل اینکه بیشتر کالبدی، ایستا و سنتی بوده و در تدوین آنها ابعاد اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی لحاظ

نشده است و در عمل با مواردی از قبیل عدم انعطاف پذیری، طولانی مدت بودن، قابلیت اجرایی ضعیف، میزان ناچیز تحقق اهداف پیش‌بینی شده (سلیمی، ۱۳۸۷: ۳)، عدم توجه به محرک های حرکات جمعیتی، عدم تعریف و تثبیت جایگاه شهر در نظام سلسله مراتبی و عدم توجه به عملکرد غالب شهرها، ضعف ضوابط قانونی و... روبرو هستند (رهنمایی و شاه حسینی، ۱۳۸۷: ۸۲-۸۴)، پاسخگوی نیازهای فعلی شهر نیستند. بنابراین گذار از الگوی برنامه های جامع شهری به سمت برنامه ریزی استراتژیک با توجه به خاصیت ترکیبی، انعطاف پذیر بودن و پویایی آن در جهت حل مسائل و مشکلات سازگاری با تحولات آینده ضروری به نظر می‌رسد (سلیمی، ۱۳۸۷: ۳).

در پاسخ به شرایط نامطمئن آینده، ناکارآمدی مدیریتی و کاهش کیفیت زندگی در شهرها، از سال ۱۹۹۹ رویکرد نوینی در ادبیات برنامه ریزی تحت عنوان استراتژی توسعه شهری (Cities Alliance, 2007) مطرح گردید. استراتژی توسعه شهری برنامه ای است با ماهیت راهبردی که توأمان بر تهیه و اجرای یک سند تاکید می کند و تدوین آن بر پایه چشم اندازسازی مشارکتی صورت می پذیرد. استراتژی توسعه شهری به عنوان جدیدترین رویکرد در برنامه ریزی استراتژیک (شریفی، ۱۳۹۲: ۳) چشم اندازی برای آینده شهر تنظیم می کند و بر اساس آن برنامه های اجرایی تهیه می شوند (رفیعیان و شاهین راد، ۱۳۸۷: ۱۰). بنابراین، فرآیند استراتژی توسعه شهری با تکیه بر سرمایه های درون جامعه شهری به حل مسائل و مشکلات آن به شیوه ای سیستمی و سلسله مراتبی می پردازد (Center for urban Development studies, 2001: 12). در همین راستا پژوهش حاضر با هدف تحلیل شاخصهای استراتژی توسعه شهری در شهر قزوین به نگارش درآمده است تا بدین سوال پاسخ دهد که شهر قزوین از نظر شاخصهای استراتژی توسعه شهری در وضعیت مطلوبی قرار دارد یا نه؟ و اینکه بین ذی نفعان شهری در رابطه با شاخصهای استراتژی توسعه شهری تفاوت دیدگاه وجود دارد یا نه؟

۲- پیشینه تحقیق

حاتمی نژاد و فرجی ملائی (۱۳۹۰) در مقاله ای تحت عنوان امکان سنجی اجرای طرحهای استراتژی توسعه شهری (CDS) در ایران، به امکان سنجی اجرای استراتژی توسعه شهری بر مبنای شرایط جاری در سیستم مدیریت شهری ایران پرداخته اند و به این نتیجه رسیده اند که در شرایط کنونی ایجاد تغییرات بنیادین بویژه در مدیریت شهری، اقتصاد شهری و شاخص

های کیفیت زندگی در جهت بسترسازی بکارگیری استراتژی توسعه شهری امری ضروری است.

حسین زاده دلیر و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله درآمدی بر رویکرد جدید استراتژی توسعه شهری (CDS) در فرایند برنامه ریزی شهری با تأکید بر چالش های فراروی طرحهای جامع در ایران، ضمن بررسی و تحلیل چالش های فراروی برنامه ریزی شهری در ایران، به جایگاه رهیافت (CDS) در این مقوله و نقش آن در انتظام فضایی شهرها پرداخته و یادآور شده اند که از علل اصلی عدم تحقق بسیاری از اهداف طرحهای جامع در ایران، عدم توجه و کاربرد روشها و نگرشهای جدید در حوزه برنامه ریزی شهری نظیر راهبرد توسعه شهری است. صابری و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله خود با عنوان « اولویت بندی استراتژی های توسعه شهری (CDS) با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) مطالعه موردی: اصفهان »، ۶ استراتژی اصلی توسعه شهر اصفهان را با ۳۸ استراتژی فرعی به وسیله مدل (AHP) اولویت بندی کرده اند و در نهایت استراتژی اصلی عدالت فضایی با امتیاز ۰/۱۰۲ در اولویت اول قرار گرفت.

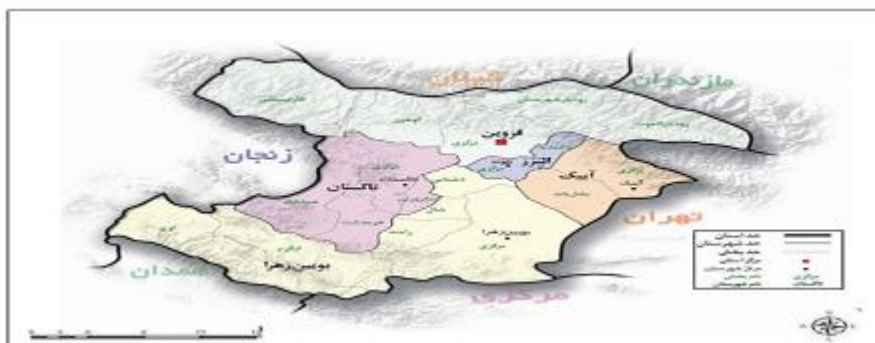
۳- روش تحقیق

روش پژوهش حاضر بر حسب هدف کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی تحلیلی است. روش جمع آوری داده ها متکی بر برداشت میدانی با استفاده از پرسشنامه بوده است که از طریق فرمول کوکران تعداد ۳۸۰ نفر بدست آمده است. گروههای مورد مطالعه در پژوهش حاضر شامل گروه شهروندان، نخبگان و مسئولین می باشد که پرسشنامه پژوهش، در اختیار هر کدام از هر ۳ گروه قرار گرفت تا وضعیت شاخصهای (CDS) در شهر قزوین از نظر گروههای شهری مشخص گردد. جهت تحلیل داده های بدست آمده از پرسشنامه ها نیز، از نرم افزار آماری SPSS استفاده شده است.

۴- محدوده مورد مطالعه

استان قزوین در حوزه مرکزی ایران با مساحتی معادل ۱۵ هزار و ۸۲۱ کیلومتر مربع، بین ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۳۷ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۴۵ دقیقه عرض شمالی قرار دارد. از شمال به استان های مازندران و گیلان، از غرب به استان های همدان و زنجان، از جنوب به استان مرکزی و از شرق به استان تهران محدود می شود (سعیدی و همکاران، ۱۳۸۷: ۳).

شکل ۱: جایگاه جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

۵- مبانی نظری

استراتژی توسعه شهری برنامه ای است با ماهیت راهبردی که توأمان بر تهیه و اجرای یک سند تاکید می کند و تدوین آن بر پایه چشم اندازسازی مشارکتی صورت می پذیرد. این برنامه پروسه آماده سازی یک چشم انداز بلند مدت از آینده شهر است که با یک عملکرد کوتاه مدت طراحی می شود. در واقع استراتژی توسعه شهری با بهره گیری از مدل های برنامه ریزی استراتژیک دامنه وسیعی از مسائل مدیریتی، اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و کالبدی شهرها را دربرمی گیرد. در این طرح ها با محوریت مدیریت شهری و مشارکت ذی نفعان شهری، ابتدا چشم انداز شهر مشخص شده و استراتژیهای مورد نظر جهت دستیابی به چشم انداز و توسعه پایدار شهر تدوین می گردد و سپس این استراتژیها به برنامه های اجرایی تبدیل می گردند. در حقیقت استراتژی توسعه شهری، سند توسعه شهر در تمام ابعاد محسوب می شود (Phonm Penh, 2005: 1).

تمرکز (CDS) بر روی تقویت اقتصاد رقابت پذیر است اما در عین حال جنبه های زیست محیطی، مالی، زیرساختها، ساختار شهری و کاهش فقر را پوشش داده (Cities Alliance, 2006: 1) و نیز شامل برنامه ریزی برای اقداماتی است که به منظور بهبود مدیریت و حاکمیت شهری، افزایش سرمایه گذاری برای بهبود وضعیت خدمات و اشتغال و همچنین کاهش پایدار و سیستماتیک فقر در شهر، تهیه می شود (Cities Alliance, 2001). این برنامه ریزی راهبردی، فرآیندی مشارکتی است که همه ذی نفعان و بهره وران شهری از همه اجزای جامعه را در برمی گیرد (CDS in China a manual: 2006: 1). بنابراین، فرآیند استراتژی توسعه شهری با تکیه بر سرمایه های درون جامعه شهری به حل مسائل و مشکلات آن به شیوه ای سیستمی و سلسله مراتبی می پردازد.

استراتژی توسعه شهری، برای پاسخ به تغییرات جزر و مدی فراگیر جهانی و تسکین فقر شهری و توسعه اقتصاد محلی می باشد که با مشارکت ترکیبی همه اجزای تأثیرگذار در جامعه برای رسیدن به چشم انداز بلندمدت یکپارچه شهر، تثبیت یک استراتژی رشد، به توافق رسیدن در مورد اولویت‌های مشکلات اداری و شناسایی طرح‌های اجرایی کوتاه مدت می باشد (The world bank, 2002:9). بیشترین اهمیت این رویکرد این است که به عنوان یک استراتژی گسترده شهری، شهر را به عنوان موتور توسعه اقتصادی در نظر می گیرد و تأثیر مستقیم در کاهش فقر، رشد اقتصادی محلی و بهبود حکمرانی دارد. رویکرد واقعی این برنامه با توجه به شرایط ملی و محلی متغیر است (اشرفی، ۱۳۸۸: ۱۷۱). با این وجود توجه به تفاوت‌های محلی، بیشتر استراتژیهای توسعه شهری به عنوان یک فرآیند مشارکتی، سه هدف اصلی: بهبود مدیریت شهری، رشد اقتصادی و کاهش فقر شهری را دنبال می کند (Evida, a, 2005: 3).

رویکرد مورد بحث بر اساس نظر محققان کارکردها و ویژگی خاصی دارد که برای هر شهری تدوین می گردد و از طریق خروجی های آن تعریف و بررسی و ارزیابی می شود (Kostik, 2007, 8) و بر اساس یک برنامه سازگار، (CDS) باید عملکرد و روند کنونی را به سمت شرایط بهینه تغییر دهد. رویکرد (CDS) از طریق مکانیسم هایی چون مشارکت فعال شهروندان در فرایند توسعه شهری، می بایست شرایط اقتصادی و اجتماعی و کالبدی شهر را به سوی شرایط توسعه پایدار شهری هدایت و مدیریت کند. با توجه به شرایط متغیر آینده و حتی پیش بینی ناشدنی شهرهای جهان سوم، رویکرد (CDS) می بایست قادر به انعطاف پذیری لازم باشد (Leng, 2005, 11). از نظر سازمان ائتلاف شهرها نیز، عمدتاً بر ۵ موضوع زیر بیشتر متمرکز است:

- امرار معاش؛ مانند ایجاد فرصت‌های شغلی، توسعه بازرگانی و افزایش منابع درآمدی خانوارها.
- پایداری زیست محیطی و نحوه کارایی و کیفیت جریان انرژی در شهر.
- فرم فضایی و زیرساخت‌های مرتبط با آن.
- منابع مالی
- حکمرانی (Cities Alliance, 2006: 27).

اصول استراتژی توسعه شهر برای پایداری توسعه شهرها از دید بانک جهانی بر پایه ۴ اصل کلی قرار گرفته است:

۱- قابل زندگی بودن

شهری قابل زندگی است که در آن تمام ساکنین از فرصت‌های یکسان برای مشارکت و بهره‌مندی از زندگی اقتصادی و سیاسی برخوردار باشند.

۲- رقابتی بودن

شهرهای رقابتی شهرهایی هستند که اقتصاد قوی همراه با رشد اشتغال، درآمد و سرمایه‌گذاری همه جانبه دارند. لازمه توسعه کارآمد شهری، فراهم آوردن شرایط مناسب برای افزایش بهره‌وری افراد و موسسات است. در شهرهای رقابتی، تولید، سرمایه‌گذاری، اشتغال و تجارت به شکل پویا و در ارتباط با فرصت‌های بازار شکل می‌گیرند.

۳- قابل بانکی بودن

شهرهای بانکی، شهرهایی هستند که دارای سیستم مالی شهر کارآمد در استفاده از منابع درآمدی و هزینه‌های خود هستند.

۴- حاکمیت خوب شهری

به استفاده از قدرت برای اداره توسعه اجتماعی اقتصادی شهر گفته می‌شود (World Bank, 2007:37).

۶- یافته‌های تحقیق

سوال اول: آیا شاخصهای استراتژی توسعه شهری در شهر قزوین در سطح مطلوبی قرار دارد؟

حکروایی

جدول ۱. وضعیت شهر قزوین به لحاظ شاخص‌های حکروایی شهری

میانگین						عامل
شهروندان		مسولین		نخبگان		
مجموع امتیازات	میانگین	مجموع امتیازات	میانگین	مجموع امتیازات	میانگین	
۰,۷۶۲۰۲	۲,۶۰۷	۰,۸۵۶	۲,۸۱	۰,۶۸۲	۲,۰۹	مشارکت
۰,۸۲۵	۲,۱۵۳	۰,۷۲۶	۲,۳	۰,۶۲۹	۲,۱۶۶	پاسخگویی
۰,۷۷۹	۲,۴۳۰	۰,۵۱۷	۲,۴۷۳	۰,۵۷۷	۲,۷۴۶	قانونی بودن
۱,۶۵۸	۴,۲۰۷	۱,۹۳۸	۴,۹۹	۱,۶۷۱	۴,۹۴	شفافیت

۲,۹۸		۳,۳۲		۲,۸۵		میانگین کل
------	--	------	--	------	--	------------

بانکی بودن

جدول ۲. وضعیت شهر به لحاظ شاخص بانکی بودن با رویکرد فناوری

میانگین						عامل
نخبگان		مسوولین		شهروندان		
میانگین	مجموع امتیازات	میانگین	مجموع امتیازات	میانگین	مجموع امتیازات	
۲,۹	۱۴۵	۳,۲۷	۱۶۳,۵	۳,۲۰۲	۱۲۱۷	زیرساخت ارتباطی
۲,۹۲	۱۴۶	۳,۱۰۶	۱۵۵,۳	۳,۲۹	۱۲۵۳,۶	زیرساخت مالی
۲,۷	۱۳۵	۳,۰۱	۱۵۰,۳	۲,۹۳	۱۱۱۵,۵	زیرساخت آموزشی
۳,۳	۱۶۵	۳,۲۶	۱۶۳	۲,۷۰	۱۰۲۹	زیرساخت امنیتی
۲,۹۵		۳,۱۶۱		۳,۰۳		میانگین کل

جدول ۳. وضعیت شهر به لحاظ شاخص بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری

میانگین						عامل
نخبگان		مسوولین		شهروندان		
میانگین	مجموع امتیازات	میانگین	مجموع امتیازات	میانگین	مجموع امتیازات	
۲,۳۲	۱۱۶	۲,۷	۱۳۵	۳,۱۷	۱۲۰۸	کارائی اقتصادی
۱,۵۶	۷۸	۲,۱۴	۱۰۷	۳,۳۲	۱۲۶	عدالت عمودی و افقی
۱,۹۸	۹۹	۲,۱۸	۱۰۹	۱,۹۸	۷۵۵	امکان‌پذیری در اجراء
۲,۰۸	۱۰۴	۲,۳۶	۱۱۸	۲,۲۶	۸۶۲	ثبات درآمدی
۱,۶۸	۸۴	۲,۵۶	۱۲۸	۲,۳۸	۹۰۷	شفافیت
۱,۸۸	۹۴	۲,۱۴	۱۰۷	۲,۴۲	۹۲۰	قابلیت پذیرش اجتماعی و سیاسی
۱,۸۶	۹۳	۲,۰۲	۱۰۱	۲,۱	۷۹۸	قانونی بودن
۱,۹۱		۲,۳		۲,۵۲		میانگین کل

قابل زندگی بودن

جدول ۴. وضعیت شهر به لحاظ شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد عینی و ذهنی

میانگین						عامل
نخبگان		مسوولین		شهروندان		
میانگین	مجموع امتیازات	میانگین	مجموع امتیازات	میانگین	مجموع امتیازات	
۲,۱	۱۰۵	۲,۴۷	۱۲۳,۳	۲,۳۱	۸۷۷	شاخصهای اقتصادی
۲,۰۹	۱۰۴,۵	۲,۲۵	۱۱۲,۵	۲,۴	۹۱۳	شاخصهای اجتماعی
۲,۲۴	۱۱۲,۲	۲,۳۷	۱۱۸,۶	۲,۳۵	۸۹۱,۲	شاخصهای زیرساختی
۲,۳۴	۱۱۷	۲,۴۸	۱۲۴	۳,۰۴	۱۱۵۶	چالشهای شهری
۲,۸۶	۱۴۳	۱,۲۴	۶۲	۲,۴۵	۹۳۰	قابل زندگی بودن (ذهنی)
۲,۳		۲,۲		۲,۵		میانگین کل

رقابتی بودن

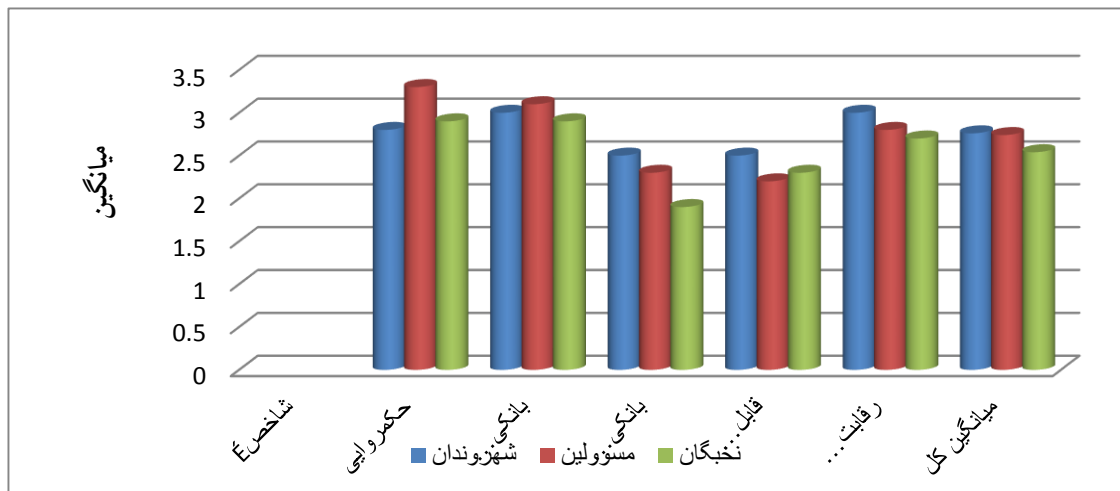
جدول ۵. وضعیت شهر به لحاظ شاخص رقابتی بودن

میانگین						عامل
نخبگان		مسوولین		شهروندان		
میانگین	مجموع امتیازات	میانگین	مجموع امتیازات	میانگین	مجموع امتیازات	
۳,۰۵	۱۵۲,۶	۳,۱۳	۱۵۶,۸	۳,۲	۱۲۱۷	ظرفیت سازی سازمانی
۲,۲۳	۱۱۱,۶	۲,۲۹	۱۱۴,۸	۳,۳۱	۱۲۵۸	زیرساختها
۲,۷۷	۱۳۸,۵	۲,۸۶	۱۴۳	۲,۳۸	۹۰۶	منابع انسانی
۲,۷		۲,۸		۳		میانگین کل

میانگین کلی شاخصهای CDS در شهر قزوین از نظر گروههای شهری

جدول ۶. میانگین کلی شاخصهای CDS در شهر قزوین از نظر گروههای شهری

گروه	شاخص	حکمر وایی	بانکی بودن با رویکرد فناوری	بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری	قابل زیست بودن	رقابت پذیری	میانگین کل
شهروندان		۲,۸	۳	۲,۵	۲,۵	۳	۲,۷۶
مسوولین		۳,۳	۳,۱	۲,۳	۲,۲	۲,۸	۲,۷۴
نخبگان		۲,۹	۲,۹	۱,۹	۲,۳	۲,۷	۲,۵۴

نمودار ۱. میانگین کلی شاخصهای CDS در شهر قزوین از نظر گروههای شهری

نتایج حاکی از تحلیل پرسشنامه‌ها نشان می‌دهد که نظرات گروه های شهری در رابطه با شاخصهای استراتژی توسعه شهری با توجه به طیف لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد)، اندکی بالاتر از میانگین نظری (۲,۵) می‌باشد و در نتیجه شاخصهای استراتژی توسعه شهری در شهر قزوین از وضعیت تقریباً متوسطی برخوردار هستند. میانگین کلی (CDS) در شهر قزوین با توجه به وضعیت شاخص های اصلی (حکمرانی خوب، رقابتی بودن، بانکی بودن، قابل زندگی بودن)، از دیدگاه شهروندان ۲,۷۶، مسئولین ۲,۷۴ و از نگاه نخبگان ۲,۵۴ می‌باشد. نظر هر سه گروه از میانگین نظری پرسشنامه‌ها (۲,۵) بیشتر است. میانگین نظر شهروندان در دو شاخص بانکی بودن با رویکرد فناوری (۳) و رقابتی بودن (۳) از میانگین نظری بیشتر است. دیدگاه مسئولین تنها در شاخص حکمرانی از ۳ بیشتر است، درمورد نظر نخبگان تنها در شاخص حکمرانی (۲,۹۸) نسبت به سایر شاخص‌ها بالاتر است.

شکل ۲: ساختار تفاوت میانگین نظرات گروههای شهری

سوال دوم:

۲- آیا بین نظرات گروه های شهری در رابطه با شاخصهای استراتژی توسعه شهری در شهر قزوین تفاوت معناداری وجود دارد؟

جدول ۷. نتایج آزمون اثریلائی

متغیرها	ارزش	F	Df فرضیه	Df خطا	سطح معناداری
گروه های شهری	۹۴۶	۲۰۹۱٫۹۱ ۱	۴	۴۷۴	۰/۰۰۰

همانطور که در جدول ۷ ملاحظه می شود نتایج آزمون اثریلائی برابر ۲۰۹۱٫۹۱ معنی دار است ($F(4,474) = 2091.911, P = 0.00$) که نشان می دهد می توان فرضیه مشابه بودن میانگینهای جامعه براساس متغیرهای وابسته گروه های مختلف را رد کرد.

جدول ۸. نتایج آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره بر اساس گروه‌های شهری در شاخص‌های CDS

منبع	متغیرهای وابسته	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	مقدار F	سطح معناداری
بین گروهی	حکمرایی	۲,۷۹	۲	۱,۳۹	۴,۹۶	۰,۰۰۷
درون گروهی		۱۳۴,۴	۴۷۷	۰,۲۸		
کل		۱۳۷,۲	۴۷۹			
بین گروهی	بانکی بودن	۴,۹۴	۲	۲,۴۷	۱,۰۵۰	۰
درون گروهی		۱۱۲,۱	۴۷۷	۰,۲۳		
کل		۱۱۷,۹	۴۷۹			
بین گروهی	قابل زندگی بودن	۱,۰۰۴	۲	۰,۵۰	۱,۴۳	۰,۲۳۸
درون گروهی		۱۶۶,۵۵	۴۷۷	۰,۳۴		
کل		۱۶۷,۵	۴۷۹			
بین گروهی	رقابتی بودن	۲۵,۱۹	۲	۱۲,۵۹	۳۱,۸۵	۰
درون گروهی		۱۸۸,۶۴	۴۷۷	۰,۳۹۵		
کل		۲۱۳,۸۳	۴۷۹			

جدول ۸، مهمترین نتایج آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره را شامل می شود. این جدول، نتایج مربوط به معناداری یا عدم معناداری کل مدل و همچنین تأثیر جداگانه هر متغیر مستقل بر متغیر وابسته را نشان می دهد. در ادامه آزمون اثرپیلای و با توجه به نتایج آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره (Manova) با استفاده از آزمون Tests of Between Subjects Effects مشخص گردید که بین گروه‌های مختلف شهری از لحاظ شاخص‌های حکمرایی ($F=4.961, P=0.007$)، بانکی بودن ($F=10.509, P=0.000$)، رقابتی بودن ($F=31.858, P=0.000$)، تفاوت معناداری وجود دارد و تنها در شاخص قابل زندگی بودن ($F=1.438, P=0.238$)، بین گروه‌های مختلف شهری تفاوت معناداری وجود ندارد.

در این بخش از یافته ها برای اینکه مشخص شود بین کدامیک از گروه‌های مختلف تفاوت معناداری از لحاظ شاخص‌های CDS وجود دارد، از آزمون تعقیبی توکی (Tukey) استفاده شده که نتایج آن در قالب جدول ۹ آورده شده است.

جدول ۹. آزمون تعقیبی توکی مقایسه های چندگانه (متغیرهای وابسته)

متغیر وابسته	گروه ها	اختلاف میانگین	خطای استاندارد	سطح معناداری	فاصله اطمینان ۹۵٪	
					پایین ترین	بالا ترین
حکمرانی	شهروندان	مسئولین	-۰,۲۴۸	۰,۰۷۹	۰,۰۰۶	-۰,۴۳۶
		نخبگان	-۰,۰۶۸	۰,۰۷۹	۰,۶۶	-۰,۲۵۶
	مسئولین	شهروندان	۰,۲۴۸	۰,۰۷۹	۰,۰۰۶	۰,۴۳۶
		نخبگان	۰,۱۸۰۰	۰,۱۰۶	۰,۲۰۸	-۰,۰۶۹۶
	نخبگان	شهروندان	۰,۰۶۸	۰,۰۷۹	۰,۶۶	-۰,۱۱۹
		مسئولین	-۰,۱۸۰۰	۰,۱۰۶	۰,۲۰۸	-۰,۴۲۹
بانکی بودن	شهروندان	مسئولین	۰,۰۴۳	۰,۰۷۹	۰,۸۲	-۰,۱۲۸
		نخبگان	۰,۳۳۴	۰,۰۷۲	۰,۰۰۰	۰,۱۶۲
	مسئولین	شهروندان	-۰,۰۴۳	۰,۰۷۲	۰,۸۲	-۰,۲۱۴
		نخبگان	۰,۲۹۱	۰,۰۹۶	۰,۰۰۸	۰,۰۶۳
	نخبگان	شهروندان	-۰,۳۳۴	۰,۰۷۲	۰,۰۰۰	-۰,۵۰۵
		مسئولین	-۰,۲۹۱	۰,۰۹۶	۰,۰۰۸	-۰,۵۱۹
قابل زندگی بودن	شهروندان	مسئولین	-۰,۰۶۸	۰,۰۸۸	۰,۷۲۳	-۰,۲۷۷
		نخبگان	۰,۱۲۵۵	۰,۰۸۸	۰,۳۳۵	-۰,۰۸۳
	مسئولین	شهروندان	۰,۰۶۸	۰,۰۸۸	۰,۷۲۳	-۰,۱۴۰
		نخبگان	۰,۱۹۳۸	۰,۱۱۸	۰,۲۳۰	-۰,۰۸۴
	نخبگان	شهروندان	-۰,۱۲۵۵	۰,۰۸۸	۰,۳۳۵	-۰,۳۳۴
		مسئولین	-۰,۱۹۳۸	۰,۱۱۸	۰,۲۳۰	-۰,۴۷۱
رقابتی بودن	شهروندان	مسئولین	۰,۵۱۵۵	۰,۰۹۴	۰,۰۰۰	۰,۲۹۳
		نخبگان	۰,۶۰۸۰	۰,۰۹۴	۰,۰۰۰	۰,۳۸۵
	مسئولین	شهروندان	-۰,۵۱۵۵	۰,۰۹۴	۰,۰۰۰	-۰,۷۳۷
		نخبگان	۰,۰۹۲۵	۰,۱۲۵	۰,۷۴۳	-۰,۲۰۳
	نخبگان	شهروندان	-۰,۶۰۸	۰,۰۹۴	۰,۰۰۰	-۰,۸۳۰
		مسئولین	-۰,۰۹۲۵	۰,۱۲۵	۰,۷۴۳	-۰,۳۸۸

همانطور که در جدول بالا ملاحظه می شود بین شهروندان و مسئولین ($d=0/0683$), و نخبگان و مسئولین ($p=0/668$) و نخبگان و مسئولین ($d=-0/18000$, $p=0/208$) از لحاظ شاخص حکمروایی تفاوت معناداری وجود دارد یعنی نظرات ارائه شده توسط سه گروه شهروندان، مسئولین و نخبگان در ارتباط با شاخص حکمروایی در شهر قزوین متفاوت است که با مراجعه به جدول

میانگین‌ها می‌توان مشاهده نمود که میانگین این شاخص برای مسئولین (۳/۳) بیشتر از دوگروه دیگر می‌باشد.

از لحاظ شاخص بانکی بودن، بین شهروندان و مسئولین ($d=0/431$, $p=0/825$)، مسئولین و نخبگان ($d=0/29125$, $p=0/008$) و نخبگان و شهروندان ($d=-0/33441$, $p=0/000$) تفاوت معناداری وجود دارد. همانگونه که در جدول میانگین‌ها قابل مشاهده می‌باشد میانگین بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری برای شهروندان (۲/۷۵) در مقایسه با دیگر گروه‌ها بیشتر است.

در رابطه با شاخص قابل زیست بودن، تفاوت معناداری بین گروه‌های مسئولین و شهروندان ($d=0/0683$, $p=0/723$) و نخبگان و مسئولین ($d=-0/1938$, $p=0/230$) وجود دارد و این امر حاکی از تفاوت نظرات ارائه شده توسط این دو گروه در رابطه با شاخص قابل زیست بودن است. بیشترین میانگین در این رابطه با میزان (۲/۵) مربوط به شهروندان می‌باشد. از لحاظ شاخص رقابت پذیری نیز بین گروه‌های نخبگان و شهروندان ($d=-0/0608$, $p=0/000$) و نخبگان و مسئولین ($d=-0/925$, $p=0/743$) تفاوت معناداری وجود دارد و نظرات ارائه شده توسط این دو گروه در رابطه با شاخص رقابت پذیری متفاوت می‌باشد. بیشترین میانگین برای این شاخص مربوط به شهروندان (۳) می‌باشد.

۷- نتیجه گیری

با توجه به نتایج حاصل از پرسشنامه‌های شهروندان، مسئولین و نخبگان، میانگین شاخص حکمروایی از نگاه شهروندان ۲.۸۵ و از نظر مسئولین و نخبگان به ترتیب ۳.۳۲ و ۲.۹۸ می‌باشد. نکته جالب توجه در خصوص این شاخص این است که پایین‌ترین میانگین هر سه گروه مربوط به پاسخگویی و بالاترین میانگین نظرات مربوط به شفافیت می‌باشد. درمورد شاخص بانکی بودن از بعد فناوری میانگین نظر نخبگان برابر با ۲.۹ و از دید مسئولین ۳ بوده است و میانگین بدست آمده از پرسشنامه‌های شهروندان ۳ است که نشانگر این مطلب است که شهروندان با توجه به سطح اطلاع و آگاهی خود از این شاخص رضایتمندی بهتری نسبت به نخبگان دارند. میانگین نظر مسئولین در شاخص بانکی بودن از بعد مالیه شهری ۲.۳ است، میانگین نظر شهروندان ۲.۵ و میانگین نظر نخبگان ۱.۹ می‌باشد. بالاترین عدد شهروندان (۳،۳) به عدالت عمودی و افقی داده شده درحالی‌که کمترین عدد از نگاه نخبگان (۱،۵۶) مربوط به عدالت عمودی و افقی می‌باشد. میانگین شاخص قابل زندگی

بودن از نگاه شهروندان ۲,۵ و از دید مسئولین ۲,۲ و از نگاه نخبگان ۲,۳ می‌باشد در این شاخص شهروندان (۳,۴) و مسئولین (۲,۴۸) هر دو گروه بالاترین عدد را به چالشهای شهری داده اند در حالیکه پایین ترین عددهای داده شده گروه شهروندان (۲,۳۱) و نخبگان (۲) به شاخصهای اقتصادی تعلق دارد. نظر نخبگان و مسئولین در مورد شاخص رقابتی بودن بسیار نزدیک بهم و به ترتیب برابر عدد ۲,۷ و ۲,۸ می‌باشد که این شاخص از نگاه شهروندان میانگین عدد ۳ را داراست. این امر گویای این مطلب است که شهروندان با توجه به سطح اطلاع کمتر رضایتمندی بیشتر دارند و شهر خود را به عنوان شهری پویا می‌شناسند. با توجه به این نتایج در مجموع می‌توان گفت که شهر قزوین به لحاظ برخورداری از شاخص‌های مدل (CDS) وضعیت تقریباً خوبی را دارا می‌باشد.

خشک بودن، ایستایی، بلند مدت بودن و غیر منعطف بودن طرح های جامع و تفصیلی و عدم انطباق آن ها با شرایط موجود در زمانی که سرعت تغییرات به تندی صورت می گیرد عملاً کارکرد آن ها را ساقط کرده است. برای برون رفت از این مسئله طرح های توسعه شهری با توجه به میزان بالای مشارکت ذی نفعان به نظر می‌رسد می تواند راه حلی برای جایگزینی طرح های فعلی باشد. از این رو بهبود شاخص ها و پارامتر های طرح های توسعه شهری قبل از اجرای آن امری اجتناب ناپذیر می باشد.

۸- پیشنهادها

- درگیر نمودن کلیه عوامل ذی نفع در تصمیم گیری و تصمیم سازی مدیریت شهری (حکمرمایی خوب شهری) در شهر قزوین از ضرورت های بنیادین می باشد
- نهادینه سازی و به وجود آوردن مدیریت یکپارچه سازمانی در بین ادارات و سازمان های درگیر امور شهری
- آموزش، ترغیب، تبلیغ، تشکل های غیر دولتی از پیش زمینه های ضرورت دستیابی به سند توسعه شهری می باشد که باید مورد توجه قرار گیرد
- ایجاد نظام یکپارچه مدیریت شهری به عنوان آرزوی دیرینه نظام اداره شهر
- برنامه ریزی با مردم شهر با هدف شناخت نیازهای آنها.

۹- منابع

۱. اشرفی، یوسف (۱۳۸۸)، (CDS) رویکردی جدید در برنامه ریزی شهری در رویکرد تحلیلی، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۳، ۱۰۵-۸۹.

۲. حاتمی نژاد، حسین و فرجی ملایی، امین (۱۳۹۰)، امکان سنجی اجرا طرحهای استراتژی توسعه شهری (CDS) در ایران، فصلنامه مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، سال دوم، شماره هشتم، ۷۶-۵۵.
۳. حسین زاده دلیر، کریم و صدرموسوی، میرستار و حیدری چیا، رحیم و رضاطبع، سیده خدیجه (۱۳۹۰)، درآمدی بر رویکرد جدید استراتژی توسعه شهری (CDS) در فرآیند برنامه ریزی شهری با تأکید بر چالشهای فراروی طرحهای جامع در ایران، فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی، سال یازدهم، شماره ۳۶، ۲۱۰-۱۷۳.
۴. رفیعیان، مجتبی و شاهین راد، مهنوش (۱۳۸۷)، راهبرد توسعه شهر در جهت تحقق برنامه ریزی توسعه شهری (با تأکید بر برنامه راهبردی شهر کرمان)، مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره دوم، شماره ۲.
۵. رهنمایی، محمدتقی و شاه حسینی، پروانه (۱۳۸۷)، فرآیند برنامه ریزی شهری ایران، چاپ پنجم، انتشارات سمت، تهران.
۶. سعیدی، محسن و عابسی، عزیز و سرپاک، مسعود (۱۳۸۷)، مکانیابی محل مناسب دفن مواد زاید خطرناک با استفاده از تکنیکهای Gis، الویت بندی سایتها و استفاده از تحلیل های سلسله مراتبی (AHP) (مطالعه موردی نیروگاه شهید رجایی)، فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، ویژه نامه بهار ۸۸.
۷. سلیمی، محمود (۱۳۸۷)، برنامه ریزی استراتژیک توسعه شهر بانه با استفاده از مدل (SWOT)، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد.
۸. شریفی، بایزید (۱۳۹۲)، تحلیل استراتژیک توسعه شهر اشنویه بر پایه رویکرد استراتژی توسعه شهری (CDS)، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد.
۹. صابری، حمید و ضربایی، اصغر و محمدی، جمال (۱۳۹۱)، اولویت بندی استراتژی های توسعه شهری (CDS) با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) مطالعه موردی: کلانشهر اصفهان، فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی، سال دوازدهم، شماره ۳۹، ۷۵-۵۹.

10. CDS In China: A Manual. (2006). www.citiesalliance.org.

11. Center for urban Development studies (2001), Assessment of The Oradea city Development strategy, Harvard University, Research Triangle Institute.

12. Center for urban Development studies (2001), Assessment of The Oradea city Development strategy, Harvard University, Research Triangle Institute.

13. Cities Alliance (2001) City Development Strategies: The Cities Alliance Perspective,
14. Cities Alliance (2006) City Development Strategy Guidelines: Driving Urban Performance, February, Washington D. C. USA .
15. Cities Alliance. (2007). Annual Report, Cities Alliance, Washington D. C., USA.
16. Eiveida, ahmad. (2002). Thessaloniki Development Conference, world bank Sep
17. Gunder, M. (2007). Problematising Responsibility in Planning Theory and
18. Hall, P. & Pfeiffer, U. (2004). Urban Future 21, Spoon Press, London.
19. Kostic, S., 2007, **Formulation City of Nis Development Strategy**, Newsletter. (<http://www.citiesalliance.org/publication/other-resources/other-resources-cds.html>).
20. Leng, Kay, 2005, **Strategic Environmental Assessment in Hong Kong**, Environment International, Vol. 7, 5-19.
21. The World Bank office Beijing. (2002). Urban/Environment Development Unit",
22. UN-Habitat (2003) World Population, September, Washington D. C: UNFPA.